

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بسم الله الرحمن الرحيم

عرض شد دو ملاک در مساله واجب مطلق و مشروط وجود دارد ملاک اول را گفتیم و دیگر نیازی به تکرارش نیست یا اگر به نحو اجمال هم تکرار کنیم یکی این که مولا در قیدی که برای واجب در نظر می‌گیرد آن قید قیدی باشد که جزو امور عادی است و مفروض الوجود و مفروض الوقوع است و به طور کلی مولا آن ملاک را با وجود این قید مفروق الوجود و مفروض الوجود می‌داند.

مثلا فرض کنید اموری برای صلاه ظهر ملاک است از جمله آن امور عبارت است از زوال شمس بر فرض که ما بگوییم زوال شمس ظرف نیست بلکه قید است چون بعضی‌ها می‌گویند نه، لعل این که زوال شمس خودش قید باشد یعنی به عنوان جزء العله باشد می‌گوییم اشکال ندارد ولی این قید قیدی است که مولا آن را مفروض الوجود می‌داند نه این که در عدم و در وجود او دچار شک و شبهه باشد اگر حاصل شد نماز واجب است اگر حاصل نشد نماز صحیح واجب نیست اصلا به طور کلی همان طوری که بقاء خود مکلف را مفروق می‌داند همان طوری که فرض بکنید که انتباه مکلف را مفروق می‌داند مولا نمی‌آید بگوید که اگر بیدار بودی این حکم وجوب برای تو هست آن حکم وجوب به بیداری و این‌ها اصلا کار ندارد مثل این که مولا چه طور در این جا بیداری و غیربیداری را لحاظ نمی‌کند و بلکه در مورد بیداری هم الزام هست منتهی آن الزامی است که شخص غیرقادر است نسبت به این مساله و این قضیه در مورد مقدمات عقلیه می‌آید که مساله قدرت باشد.

مرحوم نائینی در بحث مقدمات عقلیه می‌فرمایند که در قضیه الامتناع

بلاختیار لاینافی الاختیار اگر شخصی اختیاراً در اداء تکلیف مانعی برای وجوب ایجاد کرد یعد عاصیا ولکن تکلیف مولا در این جا منتفی می شود مولا نمی تواند در ظرف امتناع از اتیان تکلیف باز تکلیف را جعل کند یعنی تکلیفی دیگر نیست این ازابتدا آمده و جلوی خودش را گرفته و بعد موجب امتناع آن تکلیف در این جا شده این که الان موجب امتناع تکلیف شده و نمی تواند فرض بکنید برود مثل این آبی که الان در این جا واجب بود برایش که مصرف کند این آب را آمد ریخت یا این که حکم به رفتن فلان شهر را که مستلزم وجود مرکب است فرض کنید که این مرکب را رها کرد و الاغ یا اسب برای خودش رفت یا این که فرض کنید داد به یک نفر سوارش بشود برود و وقتی که رفت به مولا بگوید حالا مرکب ندارم و حالا که مرکب ندارم تکلیف ساقط است نخیر این که الان امتناع را به واسطه اختیار خودش آورده و با اختیار خودش باعث شده است که امتناع در تکلیف حاصل بشود این امتناع خودش موجب عصیان است یعنی موجب عصیان و عقاب است ولی با وجود این امتناع دیگر حکم مجدد از ناحیه مولا بر انجام او نمی آید یعنی حکم دیگر منتفی شده است چون این حکم در این جا لغو خواهد شد، این مساله مورد قبول نیست زیرا حکم وجوب به قوت خودش باقی است ولکن این شخص نمی تواند انجام بدهد به واسطه امتناع در این جا این عقاب متوجه او خواهد بود نه این که حکم منتفی است که مولا بگوید من دیگر از تو نمی خواهم مولا نمی گوید من از تو نمی خواهم می گوید تو الان عاصی هستی نمی گوید تو عاصی بودی و الان دیگر عاصی نیستی مساله ات پاک شده الان که افراد او را مذمت می کنند نه به خاطر یک عمل گذشته ای است که انجام داده و آن عمل گذشته بوده و تمام شد و رفت الان که ارتباطی به گذشته ندارد این که الان در این جا این مساله گریبان گیر او است و مولا او را مورد خطاب و

عتاب قرار می‌دهد به خاطر این است که این قضیه وجود دارد الان این امر به صل و رفتن به آن بلد وجود دارد منتهی چون با اختیار خودش این موجب امتناع اداء تکلیف شده است این مساله الامتناع بالاختیار لا ینافی الاختیار در اینجا می‌آید درست مثل کسی که مرکب دارد و مولا بگوید سافر الی هذا البلد این نمی‌رود دوباره ساعت بعد سافر الی هذا البلد نمی‌رود دوباره ساعت بعد سافر الی هذا البلد نمی‌رود این که مرتب نمی‌رود در کنارش مرکب است چه فرق می‌کند که مرکب را خودش دارد یعنی حکم واحد است و این استمرار حکم با اوست و این انجام نمی‌دهد به طوری که الان این شخص در یک چنین وضعیتی قرار دارد حکم عاصی برای این فرد بار می‌شود .

ولی در همین مورد ما می‌بینیم مولا نیامده است وجوب صلاه را مقید به انتباه کند، وجوب صلاه مقید شده است به یک عده اموری مثل زوال شمس و امثال ذلک و انتباه شرط وجود است یعنی در نفس مولا برای وجوب صلاه، انتباه نیست که اگر فرد انتباه نداشت و در حال نوم بود به طور کلی این مساله وجوب صلاه منتفی بشود چون ملاک در نفس مولا هنوز حاصل نشده تا طلب به واسطه آن ملاک انبعاث پیدا بکند انشاء طلب بخواهد بکند، این ملاک برای وجوب تقرب است، الزام است ملاکش ملاک استحصال کمال است که استحصال کمال باید در شبانه‌روزی پنج نوبت برای این نفس در این وضعیت حاصل بشود چه این نفس بیدار باشد باید انجام بدهد خواب باشد باید قضایش را بجا بیاورد قضایی که بجا می‌آورد مترتب بر تنجز تکلیف است وقتی که تکلیف تنجز نداشت دیگر قضا هم معنا ندارد چون تقویت مصلحت ملزمه خودش موجب هلاکت موبقه است، هیچ تفاوتی ندارد عدم مصلحت ملزمه مساوی با هلاکت موبقه عدم هلاکت موبقه مساوی با مصلحت ملزمه است، هر دوی این‌ها در یک

رتبه قرار دارند.

روی این جهت باید دید مولا در مقام تشکیل و انعقاد ملاکات، قیودی را که بتواند شرط برای شیئی قرار بدهد، آن قیود را به چه لحاظی لحاظ کرده است آیا به لحاظی که عند وجوده یتحقق الملاک و عند عدمه لا یتحقق یا به طور کلی در این مساله، اصلا عدم تحقق را لحاظ نکرده است بلکه آن را به عنوان امر مفروض الوجود تصور کرده است.

فرض کنید که زوال شمس امر مفروض الوجود است منتهی خب حالا خواهد آمد چه طور این که در مورد اکرام زید در فردا شب گفتیم آن امر مفروق الوجود است گرچه فردا شب بودن خودش شرط برای اکرام است ولی این شرط شرطی نیست که خود او به نحوی در نفس مولا تحقق داشته باشد ملاکیتش که وقتی فردا شب نیاید این اصلا به طور کلی ملاک برای اکرام از بین رفته نه ملاک اکرام به حال خودش باقی است، اگر این فردا شب نمی تواند مولا می تواند بگوید امشب یا دو شب دیگر به تاخیر بیندازد ولی بالاخره اکرام باید انجام بشود یا این که هیچ مولا در نفس خودش بقاء زید را تا فردا شب در نظر نگرفته است که آیا باقی هست من امر کنم یا باقی نیست امر نکنم، این طور نیست بلکه بقاء زید یک امر استمراری و عادی است این را که مولا در نظر خودش جزو یکی از ملاکات نمی آورد که یکی از ملاکات زید است و یکی هم نَفَس کشیدنش که حضرت عالی تا فردا شب نفس بکشید تا این که اکرام در این جا انجام بشود، بله اگر حال زید یک حالتی بود که دارد می میرد معلوم نیست زنده است یا مرده است این جا دیگر مولا نمی تواند بقاء زید را جزو ملاکات به حساب بیاورد چون امر امر مشکوک است این جا بقاء زید با آن جایی که زید سُر و مُر و گُنده دارد راه می رود خیلی فرق می کند در آن جا اصلا مولا

بقاء زید را به حساب نمی‌آورد ولی اگر نه زید یک زیدی است که گفتند تا یکی دو روز دیگر تا یک هفته دیگر احتمال دارد از بین برود مرضی دارد مرض خطرناکی دارد احتمال از بین رفتن زید هست در این جا مولا وقتی که می‌گوید ای زید اکرم عمرواً قطعاً مولا باید در نفس بگوید به شرط الحیات این به شرط الحیات را چرا قبلاً نگفتی مولا؟ به خاطر این که آن جا، جای این نبود الان این قید شرط حیات جای ملاحظه است، نه راجع به زیدی که سالم است و دارد می‌دود در خیابان دارد برای خودش راه می‌رود آن شرط حیات ندارد زیدی که بیست‌سالش است و قلب و ریه‌اش و همه چیزش سالم است، این که شرط حیات آوردن ندارد اگر هم شرط حیات بگوید به عنوان انشاءاللهی یا کلمه تبرکی و امثال ذلک آن شرط حیات را مطرح می‌کند.

پس بنابراین دوجور آوردن و دو قید آوردن به ملاحظه خصوصیات خارجی است والا همین طوری که مولا قید را نمی‌آورد ذکر کند این که قیدی را می‌آورد و آن را ملاحظه می‌کند معنایش این است که احتمال دارد با وجود این عدم قید اصلاً به طور کلی آن تکلیف منتفی باشد لذا در این جا این مساله را ذکر می‌کند.

یا این که مثلاً فرض کنید اگر زلزله آمد الان گفتند که چی؟ ما نمی‌دانیم زلزله می‌آید در قم یا نمی‌آید ما خبر نداریم مولا در این جا می‌گوید چون احتمال دارد دستگاہها می‌گویند که ممکن است بیاید یکی می‌گوید ممکن است نیاید این دستگاہها هم که گاهی اشتباه می‌کنند گاهی نمی‌کنند حالا همین طور اگر زلزله آمد حکم به صلاه آیات بر تو مترتب می‌شود اگر نیامد خب نمی‌شود اما اگر آمد و این مولا یقین به زلزله داشت می‌گوید که صلاه آیات بر تو حتم است در صورت زلزله، در صورت زلزله دیگر این طور نیست که بگوید اگر

زلزله آمد اگر نیامد این شرطی که در این جا آورده عندالزلزال شرطی نیست که در نفس مولا محتمل الحصول باشد بلکه به عنوان صرف اخبار از علت برای حکم است که علت این که من دارم این حکم را به تو می‌کند عندالزلزال علتش به خاطر زلزال است صلاه آیات به خاطر زلزال است، علتش این است، نه این که این به خاطر این است که محتمل باشد .

یا این که فرض کنید من باب مثال یک مُنجمی گفته که امشب شب آخر ماه رمضان هلال رویت می‌شود و یک منجم آمده گفته رویت نمی‌شود خب مولا در این جا چه بگوید؟ وجوب افطار و عید و حرمت صوم را الان مولا چه طور بیان کند؟ بگوید یحرم علیک الصیام غذا؟ لعل این که امشب هلال نباشد بگوید یجب علیک الصوم غذا؟ لعل این که امشب هلال رویت بشود خب مولا چه می‌گوید؟ این طوری می‌گوید ان استهل الهلال یا ان رأیت الهلال فی هذا الیل یحرم علیک الصیام و یجب علیک الافطار این ان که در این جا می‌آورد به خاطر این است که خود مولا شک دارد که امشب هلال رویت می‌شود یا نمی‌شود به خاطر شک است که دو پهلو حرف می‌زند اگر هلال را دیدی صوم می‌شود حرام اگر هلال را ندیدی آن وقت صوم می‌شود واجب.

پس بنابراین قیودی را که مولا وجود و حصول آن قیود را در نفس خود دخیل در ملاک نمی‌داند و مفروض الوجود می‌داند آن قیود گرچه به عنوان شرط برای وجوب باشد ولی شرط او را به واجب مشروط مبدل نخواهد کرد بلکه واجب به اطلاق خودش باقی خواهد بود حالا یا میل تان است بنا بر اصطلاح صاحب فصول به این واجب بگویید واجب معلق یا بنا بر اصطلاح ما همه را بگویید واجب مطلق نیاز به معلق و این ها ندارد و ایشان هم قائل به مطلق هستند منتهی مطلق که خب آثارش بعد پیدا می‌شود که در مورد مطلق و معلق

مکلف نمی‌تواند شانه خالی کند آن اثرش در آن جاست حالا این اصطلاح است بالاخره در این جا تحاشی از اصطلاح که نیست.

پس این مساله مهمی است که مجتهد هنگامی که نظر می‌کند به ادله و روایات باید با توجه به جوانب و خصوصیات که در این خصوصیات کیفیت لحاظ ملاک در نفس مولا لحاظ شده است متوجه بشود که این قیدی که مولا در این جا به عنوان شرط برای وجوب آورده است آیا قید واجب است یا قید وجوب اگر قیدی بود که فرض کنید مولا بگوید ان استطعت ان تسافرالی البلد اگر قدرت داشتی برو خب معلوم است این ملاک شرط وجوب نیست شرط واجب است اگر قدرت داشتی یعنی اگر چلاق نشدی یا این که فرض کنید من باب مثال به یک امر اهمی که تمریض مریض بود مبتلا نشدی یا این که نمردی خب این ها چیزهایی است که مولا در نفسش لحاظ نمی‌کند خب اگر نمردی، پس اگر بمیری برو با مردن، جنازه‌اش را ببرند معنی ندارد یا ان استطعت قدرت نداشتی یعنی در صورتی که چلاق هم شدی باز هم برو خب مولا یک چنین امری را نمی‌کند یا این که زنت، بچجات، مادرت، پدرت و قوم و خویشت مریض بودند و فقط متکی به تو بودند باز در عین حال برو یعنی این قدر مساله مهم است که باید مریض را ول بکنی و بعد بروی مسافرت؟ نه مولا می‌گوید من یک مولای عرفی هستم عرف چه می‌گوید؟ عرف در یک چنین القائاتی و خطاباتاتی وقتی که می‌گوید قدرت داشتی منظور این نیست که این قدرت داشتن را من ملاحظه کردم به عنوان قید و جزء برای ملاک، نه، این امرعادی است این یک امر عقلانی و عقلی است، قدرت، به عنوان یک مقدمه عقلی در این جا مورد لحاظ قرار گرفته، خب بله کسی که می‌خواهد بمیرد نباید برود، مرده که نمی‌رود آن جا، می‌گوییم اگر زنده بودی آن جا برو خب وقتی بمیری که آدم نمی‌رود

بگوئیم نه حالا که گفته اگر زنده بودی این را واجب مشروط کرده نه واجب مطلق چون گفته اگر زنده بودی پس یک حسابی بوده در نفس مولا که گفته اگر زنده بودی یا قدرت داشتی خب قدرت دارم، قدرت داری این جا نشستی داری به حرفهای من گوش می دهی ولی پا نداری بلند شوی بروی فلان جا؟ خب قدرت قدرت است یا این که فرض کنید من باب مثال اگر به یک امر مهم مبتلا نشدی که آن امر عادی است ولی یک شرط های خودش می آورد که آن شرطها جداست.

پس قیدی را که مولا معمولا برای تحقق وجوب ملاحظه نمی کند اگر آن قید را به عنوان شرط بیاورد، آن قید، واجب را از مطلق به مشروط بر نمی گرداند این اول، قید دوم که این قید دوم بسیار قید مهمی است و از اولی مهم تر است این است که قیدی باشد که مولا آن قید را واقعا محتمل بداند این قید به عنوان قید اول نیست که مفروض الوجود است ممکن است بسیاری از قیود مفروض الوجود نباشند مثلا اگر زید آمد به قم اکرامش بکن خب این مفروض الوجود نیست شاید نیاید، غیر از زوال شمس است در زوال شمس مفروض الوجود است در قدرت مفروض الوجود است ان استطعت و... این ها همه مفروض الوجود است اما اگر قیدی باشد که مولا آن قید را واقعا محتمل بداند مثل ان جائك زید فاکرمه خب حالا آمدیم و زید نیامد خب نیامد اکرام هم واجب نیست دیگر مولا نگفته ان جائك زید دلیل بر این است که شما برو زید را از تهران بکش بیاور در قم، نه، بنشین سر جاییت اگر زید آمد اکرامش بکن اگر هم زید نیامد چیزی بر عهده شما نیست.

قیودی که آن قیود مفروض الوجود نیست در نفس مولا بلکه خود آن قید قیدی است که ممکن است حاصل بشود و ممکن است حاصل نشود و نفس آن

قید دخالت تام دارد در اصول آن، اکرام که همان آمدن است اگر نیامدن باشد دیگر دخالت ندارد دخالت تام دارد در آن انشاء آن قیودی را که به این کیفیت هست ولکن مکلف مختار در انجام و عدم انجام آن قید نیست، مکلف اختیار ندارد که آیا آن قید را صورت خارجی بپوشاند یا نپوشاند، آن قید هم بر فرض وجود واجب را از مطلق به واجب مشروط بر نمی‌گرداند.

این جا اصطلاح ما در واجب مطلق و مشروط عوض شد در اولی باز مرحوم نائینی و امثال مرحوم نائینی نسبت به امور غیراختیاری مثل زمان و این‌ها قائل به واجب مشروط بودند منتهی قائل به واجب مشروطی که در آن گیر کرده بودند و می‌گفتند در صورتی که واجب مشروط است در عین این که هنوز حکم مولا نیامده ولی در عین حال انسان باید به مقدمات عقلیه عمل کند. لذا در آن جا می‌فرمودند حفظ ماء برای کسی که يعلم انه لا يتمکن من الماء بعد الزوال حفظ ماء لازم است که ما آن جا موارد نقضی بیان کردیم به این که چه طور در این جا می‌گویید این طور در جای دیگر می‌گویید آن طور؟ برای کسی که هنوز خورشید به زوال نرسیده می‌گویید حفظ ماء واجب است ولی برای کسی که يعلم انه یصیر مستطیعاً می‌گویید تحصیل مقدمات واجب نیست؟ این کوسه وریش پهن از کجا درآمده؟ اگر قرار بر این است که علم به زوال شمس در حفظ ماء دخالت دارد علم به استطاعت هم در مقدمات برای حج دخالت دارد چه فرق می‌کند یا فرض کنید اگر شما می‌گویید که در مورد زوال شمس چون مفروق الوجود است لذا در این موقع عقل حکم به تهیه مقدمات عقلیه می‌کند در آن جا هم ما می‌گوییم همین طور است ما علم داریم بر این که استطاعت پیدا می‌کنیم بعد از سته اشهر چرا در این جا نباید اقدام به مقدمات عقلیه بکنیم؟ از سفر و مرکب و زاد و فلان و این چیزها چرا نباید بکنیم؟ چرا نباید طی مسافت

بکنیم؟ این تناقضاتی که در این جا پیدا می شود یا در آن جایی که می گویند حفظ ماء واجب است ولی وضو گرفتن واجب نیست این دیگر آدم شاخ در می آورد این دیگر از آن هایی است که باید شاخ دریاوریم که حفظ ماء به خاطر عدم تمکن از ماء واجب باشد ولی وضو گرفتن واجب نیست چون وضو قید شرعی است!! خب عزیز من حفظ ماء به خاطر وضو واجب است اگر وضو واجب نباشد که خب حفظ ماء هم واجب نیست شما حفظ ماء را واجب می دانی ولی وضو را واجب نمی دانی لمن يعلم انه لا يتمکن...؟ مثلا فرض کنید کسی می داند در یک موقعیتی قرار می گیرد که آب نیست و وقت نماز هم می گذرد خب از الان باید وضو بگیرد این که شاخ و دم ندارد لذا از این تناقضات خیلی قضیه پیچیده است و تمام این ها به این مطلب است که این نکته ارتکازی در ذهن که سیخونک می زند به آدم که این خب نمی شود ما بگویم الان نماز ظهر که واجب است برویم عقب به اختیار خودمان را کاری بکنیم که نماز نخوانیم مثلا قبل از نماز یک قرص بخوریم این قرص ما را بخواباند تا وقت غروب خب حرام است این کار را انجام بدهیم چرا؟ چون وجوب صلاه تکلیف از انسان فوت می شود بله یک وقتی انسان سرش درد می کند یک دیازپام می خورد و بر حسب اتفاق می خوابد، یا مثل خواب اصحاب کهفی که بنده کردم قضیه را برای شما گفتم؟

در یک زمانی بیست و هشت ساعت جایتان خالی بنده خوابیدم بیست و هشت ساعت یعنی یک قضیه جالبی بود من مدتها در ذهنم بود البته گفتم آن وقت علتش این بود که من راجع به این قضیه اصحاب کهف در ذهنم شبیه و مشکلی بود که این اختلاف چه طور این ها بعد از این که متنبه شدند و به اصطلاح زنده شدند چه طور درک موقعیت برایشان نبود؟ چه می شود تا انسان به موقعیت جدید آشنا نباشد همان موقعیت قدیمی که در حافظه اش با آن موقعیت

قدیم این به خواب و موت رفته با همان درک قدیم دوباره زنده می‌شود این برای من مشکل بود که آن زمانها با حساب‌های من نمی‌ساخت این چطوری می‌شود هیچی آقا خدا برای ما این را پیش آورد منتهی آن سیصدسال بود مال ما سیصد سال نبود بیست‌وهشت ساعت بود فرقی نمی‌کند که بیست و هشت ساعت باشد یا پنجاه ساعت از این جهت تفاوت ندارد جالب این جا بود که وقتی من بعد از بیست‌وهشت ساعت یعنی در این مدت حتی یک ثانیه هم من سراغ ندارم که در آن یک ثانیه چشمم را باز کرده باشم و بعد دوباره بسته باشم یعنی یک خواب مطلق و بعد از بیست‌وهشت ساعت که ما از خواب بلند شدیم انگار الان بلند شدیم خب برویم غذایمان را بخوریم، رفتیم دیدیم اه آشپزخانه سیاه است غذایی که ما گذاشته بودیم آب گوشت بود مجرد بودیم (خوشا به حال آن موقع، البته نه آنموقع مجرد نبودیم، خوشا به حال قبل از آن موقع خوشا به حال آن زمانها) تنها بودم چرا این جور است حالا رفتم به مغازه روزنامه‌فروشی می‌گویم چرا روزنامه فردا را امروز آورده‌ای؟ یارو یک نگاه کرد گفت حاج‌آقا امروز چهارشنبه است، گفتم چرا روزنامه چهارشنبه است، حتما مثلا فردا تعطیل است روزنامه فردا را امروز چاپ کرده اند، حالا دارم برای خودم توجیه می‌کنم دیدم نگاه نگاه می‌کند. رفتم سراغ بعدی یعنی این قضیه اصحاب کهفی که در تلویزیون نشان می‌دادند من دقیقا این ها را در خودم تجربه کردم دقیقا عین او مثلا یارو چنان نگاه می‌کند اه درخت که این جا بود چرا الان نیست به هیچ وجه یعنی تا فرض کنید یک ده دقیقه‌ای شد که ما هنوز معلق بین زمین و آسمان بودیم تا خوب مستقر بشویم و به قول شماها Stable بشویم قبل از این که متعادل بشویم هنوز معلق داشتیم می‌زدیم یک ده دقیقه‌ای طول کشید که ما این موقعیت خودمان را بازیابیم، تازه یک دفعه قضیه برایم کشف شد که عجب این

طور بوده من هم دیشب ملاقات داشتم قرار بود دیدن یکی از این آقایان بروم از تهران آمده بودند از طرف مرحوم آقا آمده بودند قرار بود بروم کار داشتم، دیدم ای وای چرا این قضیه فوت شده دوباره تماس گرفتیم البته نگفتیم قضیه ما قضیه اصحاب کهف شده گفتم به ما می خندد البته نمی دانم بخندد یا نخندد.

علی کل حال انسان نمی تواند این کار را انجام بدهد چون تکلیف فوت می شود آدم یک قرصی بخورد بگوید من در تمام مدت یعنی از ده دقیقه به زوال به خواب می روم در خواب هم که دیگر حکمی نیست اشکال ندارد تا موقع غروب آفتاب و موقع غروب آفتاب هم قرص بعدی را می خورد تا موقع اذان صبح همین طور اذان صبح دیگر خیلی راحت و خیلی دیگر خوش می شود آن موقع، نه در این جا این به اصطلاح خلاف است آن امری که به واسطه حکم شارع و ادله انسان می تواند نسبت به او سلب تکلیف کند به واسطه عدم تحقق او به نحوی که مولا در تحقق آن موضوع تکلیف را مترتب کند در عدم تحقق آن موضوع تکلیف را مترتب نکند اختیار تحقق و عدم تحقق آن موضوع را در اختیار انسان قرار داده فرض کنید یا اختیار انسان را قرار داده یا رفعش را قرار داده.

در اختیار موضوع این است که مولا می گوید اگر از منزل بیرون آمدی این پیغام را هم به فلانی برسان خب شخص می گوید آمدن بیرون و نیامدن بیرون در اختیار من است من بیرون نمی آیم یا این که فرض کنید اگر زید را دیدی و نفست تمایل داشت او را اکرامش بکن این می بیند و این هم به اختیار من گذاشته و من هم می توانم انجام بدهم یا ندهم در این موارد این قیدی که آورده است به عنوان شرط برای اصل وجوب است در این جا وجوب محقق می شود.

قسم دوم این که موضوع خودش محقق خواهد شد ولیکن مولا اختیار

عدم مواجهه با آن موضوع را در اختیار مکلف قرار داده آن جا هم واجب مشروط خواهد شد مثل این که سفر و اقامت، سفر و اقامت دو امر خارجی است آن متحقق می شود بر اقامه عشره ایام و عدم اقامه عشره ایام در سفر ولکن مولا اختیار مواجهه موضوع سفر را و عدم مواجهه با او را در اختیار انسان قرار داده، انسان نیت عشره ایام بکند باید نماز را تمام بخواند نیت اقل از عشره ایام بکند یا اصلاً نیت نکند نماز را باید قصر بخواند در مورد صلاه هم خیلی زیاد ما از این قبیل موارد داریم در مورد زلزال اگر مواجهه با زلزال باشد در بلد یجب علیک الصلاه الایات اگر مواجهه با زلزال نشود لا تجب علیه صلاه الایات این هم از مواردی است که مولا اختیار مواجهه با موضوع و تحقق موضوع در نفس مکلف را به اختیار خود مکلف قرار داده. با توجه به این قضیه آن قیدی که چنین خصوصیتی دارد به عنوان شرط وجوب تلقی می شود.

پس واجب مشروط آن واجبی است که یکی از دو قید در آن منتفی است بقیه قیود هرچه باشد داخل در تحت قیود واجب مطلق خواهد بود.

حالا اگر در جایی ما شک کنیم که قیدی را که مولا آورده فرض کنید مساله ان استطعت حالا بحث استطاعت را می رسیم که اصلاً جزء این مورد نیست اصلاً از بیخ نیست حالا بگوییم بر فرض اگر مولا قیدی را آورده و این قید را شرط برای واجب قرار داده یا وجوب نمی دانیم که شرط برای واجب است یا شرط برای وجوب است اگر ما شک کنیم اصل چه اقتضایی می کند؟ این جا دیگر فقها باید نسبت به این مساله این فکرشان را به کار بیاندازند تا فردا انشاءالله ما از رفقا پرسیم که در صورت شک بین شرطیت وجوب و شرطیت واجب، اصل لفظی در این جا اقتضای چه می کند؟ اصول لفظیه و شرعیه این جا آیا اصل اقتضای وجوب را می کند یا عدم وجوب؟ این مساله را شما به چه

اصلی از اصول لفظی برمی گردانید؟

تلمیذ: در مورد نماز اگر مکلف قبل از اذان بمیرد واجب نیست برایش قضا انجام بدهند ولی در استطاعت اگر شخص مستطیع شده باشد و به اشهر حج نرسیده باشد از دنیا برود باید قضایش را انجام بدهند

استاد: بله دیگر مستطیع واجب است هنوز قبل از نماز که وجوب نیامده ولی در مورد استطاعت وقتی که آمده مساله استطاعت این که گرچه نرفته گناه نکرده نه این که گناه کرده و لکن این بواسطه منة علی العباد در این جا خدا خواسته در مساله حج آن مصلحتی که مترتب بر استطاعت هست از این بنده اش فوت نشود آن مصلحت ملزمه ای که بسیار بسیار مصلحت ضروری است در مورد نماز نه قبل از این که نماز بیاید خب مصلحت تا این جا قطع شد بالاخره نماز الان نیست نماز فردا هست خب برود نماز فردا را هم بخواند نماز سال بعد را هم بخواند تا ظهور امام زمان علیه السلام باید برایش نماز بخوانند چون فرقی بین نماز ده دقیقه به صلاه ظهر و بین ده سال دیگر نیست در هر دو حکم هنوز نیامده این مربوط به نماز است ولی در مورد حج به خاطر این مصلحت بسیار مصلحت ملزمه ای که دارد خدا منة علی العباد که این مصلحت حتی به او بعد از فوت برسد اجبار کرده ورثه را که از مال این شخص بروند حج انجام بدهند تا به آن مصلحت دست پیدا کند.

تلمیذ: در باب روزه فرمودید اگر برای فرار از روزه سفر کند جایز نیست

استاد: نه جایز نیست

تلمیذ: این که فرمودید اگر شرط واجب مثل سفر که شخص قصد سفر کرده از باب شرط واجب.....

استاد: نه در آن جا شارع نسبت به سفری که خب سفر الزامی و ضروری

باشد شارع حکم به جواز کرده ولی اگر سفر سفر الزامی نیست فقط همین طور سفر است دلش می‌خواهد برود یا به قصد شکستن روزه بخواند باشد نه این جا چه دلیلی داریم بر این که ، دلیلش این که خدا نگفته موقع زلزال خدا شهر رمضان را در تمام سال واجب کرده برای روزه، زلزال کسی که در برود ، نه اگر مسافر نبود در آن نیست فمن کان منکم مریضاً او علی سفر از سفری که از مضمون روایات به دست می‌آید سفر سفری نیست که هر دم بیلی باشد سفری باشد که ضرورت اقتضا می‌کند یا لازم است یا نگوئیم ضرورت نه مثلاً فرض کنید سفری است که اقتضا می‌کند که برود اگر فوت بشود شاید مطلبی باشد خلاصه شارع یک مقداری در حد ضرورت وجوب ولی نه در حدی که به عنوان یک سفر عادی به عنوان فرار آن این را تلقی نکرده لذا بعضی‌ها حکم به کراهت کردند، به خاطر همین است وگرنه در غیر این صورت کراهت ندارد سفر سفر است شارع آن سفری را که مثلاً می‌گوید لایح یا لاینغی، این معنایش این نیست که مثلاً جایز است که به هر کیفیتی ، ولیکن حالا که پیش آمده می‌رود ولی بالاخره سفری است که به اصطلاح سفر مقصود است مقصود و غرضی برآن مترتب است نه این که اصل به خاطر ترک باشد خب اصل به خاطر ترک چه قصدی در این جا هست؟ یعنی سفر برای عدم اتیان واجب، غیر از زلزال است در زلزال شارع می‌گوید در قم بودی باید نماز آیات بخوانی خب این می‌گوید می‌خواهم نباشم نگفته اگر از قم بیائیم بیرون کراهت دارد این را انسان با مراجعه به دلیل و حواشی دلیل خودش به دست می‌آورد.

لذا گفته اند در هر دو قضیه هم در قید اول هم در قید ثانی انسان با مراجعه (حالا بحث استطاعت را فردا می‌کنیم که اصلاً استطاعت موضوعاً خارج است) ولی نسبت به سایر قیود، انسان وقتی که لسان شرع را ملاحظه بکند

متوجه می‌شود نظر شارع نسبت به این شرط چه نظری است آیا نظری است که اختیار عدم تحقق موضوع را به مکلف واگذار کرده یا این اختیار به مکلف واگذار نشده. لذا در مورد فرض کنید ان جائک زید در ليله‌الخميس گرچه خود این، واجب مشروط است به حسب ظاهر ولکن مکلف اختیار به رفع این را ندارد نمی‌تواند بلندشود برود یعنی همین که مولا گفت ان جائک زید ليله‌الخميس ديگر نمی‌تواند از این جا خارج بشود، باید صبر کند بیند مساله چیست؟ می‌آید یا نمی‌آید؟ مولا خود اکرام را مترتب بر مچیء کرده ولی اختیار تحقق و عدم مواجهه با موضوع شدن را در اختیار مکلف قرار نداده. لذا این جا واجب دوباره واجب مطلق است .

آن وقت روی این حساب ديگر مساله حکم واجب و مطلق فرق می‌کند، واجب مطلق واجبی است که در هر شرایط باشد ديگر این تعریف را ما نمی‌توانیم برایش بیاوریم یعنی هم کل واجب مطلق ما عوض شد هم تعریفی که باید بر این اساس بیاوریم عوض می‌شود ديگر واجب مطلق را باید یک تعریف ديگر قرار بدهیم که البته گفتیم بیانش باشد برای فردا.